

PERSONATGES

IL·LUSTRES al Cementiri de l'Est

Encara que se'n digués Cementiri del Poble Nou (així, per separat), el nom real és, el de Cementiri de l'Est, ja que de fet no era d'aquí, ni tan sols de Sant Martí de Provençals. Era en terres inicialment poblenovines. Pertanyia a la ciutat de Barcelona, que va ocupar uns terrenys fora muralles vora el mar de Sant Martí, per bastir-hi el seu nou canyet municipal.

Tot va començar amb l'ordre, per motius d'higiene, de deixar de soterrar en les esglésies parroquials o en els seus atris, jardins o patis, com encara es fa en molts pobles petits. Així que tots els de la rodalia de la Ciutat Comtal van bastir la seva pròpia fossana (Sant Andreu, Sarrià, Les Corts, Sant Genís dels Agudells, Horta i Sants, tot i que Sants ho va fer en terrenys del seu veí, l'Hospitalet).

Hi ha dues excepcions. Una, la nostra, pels motius que estem comentant. I l'altra és la de Gràcia, per la molt senzilla raó que Gràcia, segons avalen els documents, va ser una població creada a l'entorn de l'església de Santa Maria de Gràcia, prenent terrenys a les poblacions del seu entorn com ara Sant Gervasi, Horta, Sant Martí i Sant Genís.

Aquest costum que el peix gros es mengi el petit o, el que és el mateix, d'encolomar al veí les entitats, les associacions, les indústries i tot allò que sigui molest o que generi algun problema al poderós o al benpensant ve de lluny, i Barcelona el va emprar generosament, sobretot a la segona meitat del segle XIX. Amb el creixement urbanístic arran de l'aplicació del pla Cerdà, la ciutat quedava mig dividida pel carrer de Balmes, per on circulava a cel obert el tren de Sarrià (i, per extensió, els de Sabadell i Terrassa), i a l'esquerra de l'Eixample hi quedava com una mena de zona non grata, en la qual, a més de bastir-hi els habitatges més modestos on, segons el dir de la gent, els rics posaven pis a les seves queridas, es feien edificis com ara el Seminari, la Universitat, l'Hospital Clínic, els bombers, l'escorxador (en terrenys de l'aleshores poble independent de Sants) i un llarg etcètera.

L'Ajuntament de Sant Martí no va acceptar de bon grat la implantació del fossar en els seus dominis i fins va proposar, veient que perdria davant el poder dels barcelonins, de fer el seu propi cementiri a la muntanya pelada. A la fi va renunciar a això i, després de diverses negociacions i —segons es diu— d'algun sucós augment de les arques martiniques, va acceptar ser copropietari del nou Cementiri de l'Est.

En obrir-se la nova i flamant necròpolis de Montjuïc, es va començar a parlar del cementiri nou i del cementiri vell, i el nostre es va quedar amb dos noms, el de vell i el propi del barri. Tot i que ja tenia un gran nombre d'estadants il·lustres de la Ciutat Comtal en els seus nínxols i panteons, el nou de Montjuïc li va restar molt de protagonisme.

El barri sempre ha tingut molt present el cementiri, i bona prova d'això és que la revista 4 Cantons, pròpia del barri, va parlar diverses vegades (núm. 8, 10 i 75) de la seva història i dels qui hi havien trobat repòs etern. D'aquesta manera, fent un breu repàs direm que, si no el més famós, sí el més popular és Francesc Canals, el Santet. També és molt conegut el panteó de Josep A. Clavé, creador dels cors que porten el seu nom. També durant molts anys hi havia descansat Narcís Monturiol, l'inventor del submarí, però posteriorment va ser inhumat a Figueres, on havia nascut.

Continuen reposant aquí el polític Valentí Almirall (recordem la plaça amb el seu nom a la seu del Districte X); la dibuixant Lola Anglada, qui va crear els anys de la Guerra Civil el simbòlic «el més petit de tots»; Antoni Brusi, fundador del Diari de Barcelona, que va ser un dels diaris més antics d'Europa; Cast Sendra, Cassen, el còmic que molts recordem; Marià Manent, poeta amb veu pròpia; Narcís Oller, novel·lista de la Renaixença; Mary Santpere, actriu còmica de la qual pocs sabíem que va néixer en un tren i va morir en un avió; Tórtola València, famosa ballarina filla de pares catalans, que igual que la Mata Hari, espia i exòtica ballarina com ella, es va inventar una vida fictícia encara més irreal que la pròpia i que als anys trenta del segle XX es va declarar catalana, republicana i lesbiana, i José Luis de Vilallonga, escriptor, actor de cine, diplomàtic i

Detall de l'arc de la capella de l'advocat, comerciant i polític Pere Bosch i Labrús.

biògraf del rei que, mort l'agost de 2007, és l'hoste més nou d'aquesta necrològica relació.

Passejant pels vials del cementiri he vist noms i cognoms de famílies que recorden coneguts poblenovins il·lustres. Com a mostra, he trobat el panteó de la fotografia, en la qual ens parla de Pere Bosch i Labrús, empresari, polític i escriptor que, tot i no ser fill del barri (va néixer a Besalú), té un carrer dedicat a tocar dels «quatre cantons». Al mateix panteó ens parla dels seus malaurats fill i nét, que van ser assassinats, el primer el juliol de 1936 i el segon el 1939, a les acaballes de la Guerra Civil en el monestir del Collell. La llosa, sense subterfugis de cap mena a l'hora de dir qui ho va fer, no busca l'excusa dels «incontrolats».

Sabem que altres poblenovins de pro, com ara el gran escriptor Xavier Benguerel, reposen al Cementiri de Montjuïc i aquests darrers anys, alguns, com ell, íntimament lligats a l'Arxiu Històric del barri, els estimats amics el periodista Josep M. Huertas i l'historiador Manuel Arranz, van ser incinerats. També ho va ser Glòria Servent, esposa que fou de Xavier Ripoll, també vinculat a l'Arxiu, però les seves cendres s'han dipositat en els nous petits nínxols que a tal efecte s'han construït en aquest cementiri. Que tant ells com la resta dels difunts que hi reposen trobin la seva merescuda pau.

NICASI CAMPS I PINÓS

S'ALLARGUEN ELS NÍNIXOLS

per adaptar-los a les mides dels morts del segle XXI

El cementiri del Poblenou està fent obres per adaptar els nínxols més vells —on feia temps que no es podia enterrar a ningú— a les mides actuals dels morts i l'embalum de les caixes.

Del total de 30.000 sepultures que té el cementiri, se n'hauran de modificar unes 5.000 per fer-les uns vint centímetres més llargues. Totes les actuacions s'han de fer amb molta cura, perquè aquest cementiri forma part del patrimoni arquitectònic protegit.

Les obres van començar a finals del 2007 i s'acabaran el 2009. En total, costaran 1,3 milions d'euros.

La primera actuació va ser desmuntar i tornar a construir la tanca exterior que dóna al carrer del Taulat i els 1.347 nínxols que hi ha adossats. Es va treure pedra a pedra tota la paret de Taulat, i es va enretirar uns vint centímetres cap al carrer. Per la part de dins del cementiri, es van retirar provisionalment tots els elements decoratius, els símbols de la maçoneria de pedra natural que formaven l'embocadura dels nínxols, i es va sanejar l'estructura. D'aquesta manera es van poder allargar vint centímetres les sepultures sense perdre espai al cementiri. L'ampliació ja es va fer amb formigó i després es van tornar a posar les pedres antigues reforçant-les amb ancoratges d'acer galvanitzat. Aquesta operació, que pel cantó del carrer del Taulat ja està acabada, es repetirà per a la resta de la tanca del cementiri i a l'illa interior més antiga.

Els nínxols que hi ha adossats a la tanca del cementiri són de l'any 1855. Van ser construïts d'obra de fàbrica en totxo massís i rematats amb una solera de doble volta amb rajoles ceràmiques. L'embocadura és de pedra natural de Montjuïc.

Abans de les obres, 800 nínxols de la paret del carrer del Taulat estaven buits de feia anys; en molts casos, la raó era que no hi entraven les caixes. S'havien fet alguns enterraments guanyant alguns centímetres per la part del davant fent avançar la llosa que tanca la sepultura. Però, en la majoria, l'Ajuntament ofería als propietaris un nínxol provisional si tenien necessitat d'enterrar algun familiar. Passats uns quants anys, si es podia fer una reducció de les restes del difunt, s'enterraven als nínxols petits que eren propietat de la família.

Una part dels nínxols rehabilitats ja no tenen propietari i l'Ajuntament els posarà a la venda a un preu que varia segons l'altura a la qual es troben, però que és de 1.200 euros de mitjana.

MARIA FAVÀ

